

re deberent propter multitudinem hostium circumdantium. Alia duo posteriora loca, vel loquuntur de cogitatione, et scientia conducente ad justificationem, ut exponit D. Thomas et Augustinus articulo quarto, vel solum significant quamcumque cogitationem bonam non esse a nobis, sed ex Deo propter auxilium generale excitans, et præmovens, et concurrens, quod etiam est donum Dei, licet non speciale. Quæ est explicatio D. Thomæ hic articulo primo ad tertium, et omnia loca sanctorum, quæ simili modo loquuntur, altera ex his explicationibus exponenda sunt.

ARTICULUS III.

Utrum sit necessaria specialis gratia ad quodcumque opus morale naturalis ordinis, et ad quamcumque tentationem vincendam?

I. In hac quæstione et difficultate diverso etiam modo processerunt antiqui, et pater Vasquez; apud antiquos enim Gregorius Ariminensis, quem refert Cajetanus hic articulo secundo, et ex parte sequitur Castro verbo gratia, hæresi prima, et alii existimarunt requiri gratiam specialem ad quodcumque opus bonum morale; tum, propter infirmitatem voluntatis post peccatum, ratione cujus omnis victoria tentationis est ex illa gratia quam petimus, cum dicimus: *Ne nos inducas in tentationem*, est enim liberatio a tyrannide diaboli, a qua non liberat nisi gratia Dei; tum, quia ut inquit Gregorius, ad omne opus bonum præter excitationem, et concursum concomitantem Dei, requiritur quidam impulsus, et motio physica, quia ut dicit Augustinus libro II contra duas epistolas Pelagianorum, cap. VIII:

« Nulla bona facit homo, quæ non facit Deus, ut faciat homo. » Ista ergo factio, seu motio Dei dicitur a Gregorio specialis gratia comparatione ad concursum concomitantem et excitantem; tum denique, quia ut aliquod opus sit bonum moraliter debet referri in ultimum finem, qui est Deus, ad quod requiritur specialis gratia propter specialem relationem in Deum.

II. At vero pater Vasquez hic disp. CLXXXIX, et sequentibus latissime hanc eandem sententiam prosequitur, ut requiratur gratia per Christum ad omne opus bonum morale, licet ad illud quod est naturalis ordinis, talis gratia per Christum etiam naturalis ordinis sit, sed hanc indigentiam gratiæ specialis non reducit ad infirmitatem, et defectum virium, vel ad relationem specialem in finem ultimum, ut Gregorius, sed ad indifferentiam, et indeterminationem voluntatis, quæ per aliquam cogitationem sanctam in congrua occasione datam determinanda est ad bonum; et ista sancta cogitatio congrue data posset sine ulla violentia denegari a Deo, stante integre toto beneficio creationis, et institutione naturæ; quare ad hanc cogitationem sanctam, et congruam libera Dei voluntate datam reducit Vasquez rationem specialis gratiæ, quæ ad quodcumque opus bonum requiritur, ut patet in disputatione CXC, cap. XII, numero CXXI. Quod vero illa cogitatio sit indebita, et consequenter speciale beneficium, deducit disp. CLXXXIX, cap. XIV et XV, ex differentia inter creaturas racionales, et reliquas, quod reliquæ creaturæ sint determinatæ ad unum, unde ex ipsa earum creatione, et conservatione debent eis determinatus concursus, ita ut sine violentia non possit eis connaturaliter denegari: at vero creaturæ racionales non sunt ad unum determi-

natæ, sed indifferentes, unde ex ipsa naturæ creatione, et conservatione non fit magis debitus concursus ad unum, quam ad aliud, vel quod datur cum congruitate ad effectum, vel non detur, quare speciale beneficium erit quod ita detur. Quæ ratio non solum currit in natura lapsa, sed etiam in integra, eandem enim habet indifferentiam, et indeterminationem, et ita concedit pater Vasquez disputatione CLXXXIX, capite ultimo, numero CLXXXIII.

III. Præter hoc fundamentum ex ratione indebiti deductum, utitur etiam illo fundamento relato ex oratione, et gratiarum actione, quia possumus orare Deum pro auxilio ad quodcumque opus bonum, et gratias agere si dederit; ergo est beneficium speciale. Tandem plura congerit testimonia sanctorum ad hoc ipsum probandum, quæ non possum singillatim referre, sed tota eorum vis consistit in quatuor dictis, quæ passim in Conciliis, et sanctis patribus inveniuntur. Primum in universali, quod: « Omnia opera bona fiunt ex gratia Dei: » secundum, quod: « Nullum opus bonum est ex nobis: » tertium, quod: « Gratia Dei ad singulos actus datur, ut contra Pelagium definitum est in Synodo Palæstina: » quartum, quod: « Nemo habet de suo nisi mendacium, et peccatum, » ut dicit Concilium Arausicanum XI, canone XXII.

IV. Similiter ad vincendas tentationes docet idem Concilium canone XIV, quod: « Nemo a quacumque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordia prævenitur: » ergo nec ab ulla tentatione, quia tentatio miseria est. Et denique universaliter docent patres non posse nos resistere tentationibus nisi per gratiam Dei, et omni tempore et instanti indigere ad hoc ejus auxilio, specificando etiam tentationes leviores, ut con-

stat ex D. Prospero, loco statim citando. Additur et nova ratio pro tentationibus vincendis, quia vel tentatio est gravis, vel levis; si gravis, indiget speciali gratia, ut nos etiam fatemur; si levis, hoc ipso quod sit levis ex speciali providentia Dei est, non permittente quod occurrat gravis tentatio: ergo semper est ex speciali gratia. Urgetur ex Prospero libro contra Collatorem, cap. XXXV, quia si opera leviora possunt fieri per vires liberi arbitrii ergo gratia justificationis non datur ad observandum mandata absolute, sed ad difficiliora, et consequenter ut facilius, non ut absolute possimus bonum. Consequens est damnatum contra Pelagium in Concilio Milevitano, et communiter apud Augustinum ex illis verbis Christi: *Sine me nihil potestis facere*, ubi non dixit sine me difficile potestis, sed nihil potestis. Ac tandem, quia si possumus ex nobis aliquam tentationem vincere; ergo pro illa vincenda non est mortuus Christus; ergo per nostras vires eruimur a tyrannide diaboli, quantum ad illam tentationem; ergo possumus gloriari in nostra fortitudine quantum ad victoriam illius, non in gratia Dei, quæ omnia fides catholica abhorret.

V. Sit unica conclusio: Non indiget homo ad quodcumque opus morale bonum speciali gratia Dei, neque ad quamcumque tentationem levem vincendam. Loquitur autem tam de bonis operibus eliciendis, quam de tentationibus superandis, quia ad easdem vires pertinet bonum facere, et oppositum malum vincere, neque enim aliter tentationes vincuntur, quam oppositum bonum amplectendo. Hæc conclusio communis est apud auctores, et videri possunt ex recentioribus Curiel, Lorca, Montesinos, Suarez, locis allegatis præcedenti articulo.

VI. Ut autem breviter a sententia Gregorii, et antiquorum nos expediamus, adverte duo. Primum est, quod aliquod opus morale potest dupliciter dici bonum, uno modo ex parte ipsius operis tantum, id est, ex objecto, et circumstantiis; alio modo ex bonitate operantis, et quasi ex subjecto, et non dico ex intentione operantis, sed ex bonitate, quia intentio supponitur bona si opus est bonum, quia est circumstantia finis, sed bonitas operantis dicit rectificationem personæ respectu finis, stat autem bene quod aliquod opus referatur ex parte operis in unum finem, et ex parte personæ operantis in alium, sicut in habente charitatem peccatum veniale non refertur in Deum ex ipsa ratione operis, et tamen habitualiter, id est, ex parte subjecti manet homo ordinatus in Deum, et in peccatore non pœnitente eleemosyna, verbi gratia, aut aliud opus pium ex suo objecto ordinatur ad Deum, et tamen subjectum non convertitur ad ipsum.

VII. Secundo adverte, quod supposita fide docente quod per peccatum liberum arbitrium non est extinctum, sed viribus attenuatum, et inclinatum, ut definit Concilium Tridentinum sessione VI, capite I, oportet necessario fateri aliquas vires remansisse, quantumcumque tenues ad bonum, et licet manserit captivum, non tamen omnino impotens ad omnem actionem, alioquin non esset captivum, sed mortuum, et omnino extinctum in ordine ad bonum, et ad nihil aliud valeret quam ad peccandum, quod postea contra Michaelem Baium condemnarunt Pius V et Gregorius XIII, ergo respectu talium virium quæ manserunt in libero arbitrio aliquod opus bonum mansit factibile, utpote proportionatum, non quidem ut est bonum conducens ad salutem, vel habens modum a cha-

ritate, sed præcise ut est bonum morale, id est, non peccatum, nec actus indifferens in individuo.

VIII. Ex quibus principiis manifeste excluditur sententia Gregorii, quia nec ex defectu virium, neque ex relatione ad finem ultimum, nec ex illo particulari impulsu requiritur specialis gratia ad quodcumque opus bonum. Non ex defectu virium, quia aliquæ saltem remanserunt, et consequenter aliquod opus mansit factibile ab illis: non ex relatione ad finem, quia hoc ipso quod aliquod opus non est peccatum, ex sua intrinseca ratione est referibile ad finem ultimum bonum; licet enim ex parte personæ operantis non supponat perfectam conversionem ad finem ultimum, tamen ex parte ipsius operis, hoc ipso quod non refertur ad finem pravum, sed ad honestum, subjicitur Deo ut fini totius honestatis. Nec denique ex peculiari illo impulsu quem ponit Gregorius, quia vel iste requiritur propter causalitatem causæ primæ in secundam, et dependentiam illius ab illa, et sic pertinet ad generalem concursum, quia omnis causa secunda generaliter dependet a prima, etiam entitas peccati; si ergo requiritur propter solam dependentiam causæ secundæ, a prima requiritur propter generalem rationem concursus. Vel requiritur, quia est motus ad bonum, et non ad malum, et sic petitur principium quare ad actum bonum proportionatum requiratur specialis concursus in voluntate, et non in aliis causis. Sola enim bonitas non facit actum improportionatum, alioquin etiam in natura integra requireretur specialis gratia ad bonum proportionatum, sicut in natura lapsa.

IX. Contra sententiam autem patris Vazquez notanda sunt tria, ex quibus et nostra confirmatur, et ejus fundamenta eradicantur. Primum est

hanc nostram sententiam esse D. Thomæ et Augustini (quod Vazquez negat) imo ex eorum verbis manifeste explicari auctoritates sanctorum in quibus Vazquez fundatur. Secundum est, non omnem concursum ad bonum esse indebitum naturæ indifferenti secundum se, licet alicui individuo particulari non semper debeatur. Tertium, quomodo maneant vires in voluntate etiam contra tentationes, et quomodo tentatio impediatur, vel non impediatur istas vires, quando est levis, et quando est gravis, levitas enim, et gravitas tentationis sumuntur comparative in ordine ad vires subjecti.

X. Quantum ad primum, mens D. Thomæ clare colligitur ex secundo contra gentiles, cap. XXVIII, ubi inquit: « Quod hoc alicui ex necessitate est debitum quod ad ejus perfectionem requiritur, sicut homini debitum est habere manus, vel virtutem, quia sine his perfectius esse non potest. » Igitur concursus ad virtutem fundatur supra debitum ipsi naturæ hominis: licet non cui libet individuo, et sic non est specialis gratia respectu hominis ut articulo præcedenti ponderavimus. Item in hac quæstione art. II inquit D. Thomas, quod etiam in natura lapsa: « Quia non est totaliter corrupta per peccatum, ut scilicet toto bono naturæ privetur, potest quidem etiam in statu naturæ corruptæ per virtutem suæ naturæ aliquod bonum particulare agere, sicut ædificare domos, plantare vineas, et alia hujusmodi. » Hæc autem opera (ut bene advertit Cajetanus) sunt opera moralia licet ordinis naturalis, quia sunt libere facta, et ad bonum finem ordinabilia, et ad hæc sufficit virtus naturæ secundum D. Thomam, nec requiritur virtus gratiæ.

XI. Nec obstat, quod requirit ad illa divinum auxilium, quia est

auxilium generale, si quidem requirit illud D. Thomas ad quamcumque causam naturalem, et ad omnem formam quantumcumque sit perfecta, ut patet in articulo primo. Ergo est auxilium generale, quia ad omnem actionem, et formam requiritur, et hæc duo loca sunt efficaciora apud S. Thomam, et videri potest in quæstione XIV de veritate, articulo XIV, ubi requirit ad bona opera proportionata humanæ naturæ auxilium Dei, ex eo: « Quod nulla res exire potest in operationem naturalem sine virtute divina. » Ubi clarissime loquitur de auxilio generali, quod est necessarium omni rei operanti. Unde quando postea subditur: « Quod si gratiam Dei velimus dicere, non aliquod naturale donum, sed ipsam misericordiam Dei, per quam interius motum mentis operatur, et exteriora ordinat ad salutem, sic nullum bonum potest homo facere sine gratia Dei: » (quæ verba ponderat pater Vazquez pro sua sententia) manifeste loquitur de bono opere ordinato ad salutem, quod certum est requirere gratiam Dei specialem. Quod si aliquando D. Thomas dicit, quod ad bonum mensuram naturæ humanæ requiritur auxilium gratiæ Dei, ut in secunda secundæ, quæstione CXXXVI, articulo III ad secundum, et in hoc articulo secundo ad primum, necessario intelligitur per auxilium gratiæ Dei, auxilium generale, quod latiori significatione dicitur gratia non specialis, sed generalis: quod ex eo patet, quia requirit hoc auxilium reddendo pro causali: « Quia illud bonum est connaturale naturæ humanæ, » quæ causalis falsa esset si loqueretur de gratia speciali, non enim requiritur ista, quia bonum ad quod datur proportionatum est.

XII. Similiter D. Augustini mens ex tribus ejus locis colligi potest, ubi distinguit bona opera conducen-

tia ad salutem ab illis quæ non conducunt, etiamsi habeant honestatem vitæ hujus, et sine peccato sint facta, et solum ad primam requirit gratiam Dei per Christum, non ad secundam. Primus locus est libro IV contra Julianum, cap. III, prope finem, ubi sic inquit: « Quoniam saltem concedis opera infidelium, quæ tibi eorum videntur bona, non tamen eos ad salutem sempiternam, regnumque perducere, scito nos illud bonum hominum dicere illam voluntatem bonam, illud opus bonum sine Dei gratia quæ datur per unum mediatorem Dei, et hominum nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad æternum Dei bonum, regnumque perducere, omnia proinde cætera quæ videntur habere apud homines aliquid laudis videantur tibi virtutes veræ, videantur opera bona, et sine ullo facta peccato: quod ad me pertinet, hoc scio, quia non ea facit voluntas bona, voluntas quippe infidelis, atque impia non est bona. » Ecce quomodo Augustinus solum ad illa opera bona, quæ conducunt ad salutem requirit gratiam per Christum, ad reliqua autem quantumcumque videantur bona, et sine peccato talem gratiam non requirit, et quia supponunt ex parte operantis voluntatem infidelem, et impiam, non sunt absolute bona, non ex parte operis, sed ex parte personæ operantis.

XIII. Secundus locus est in epistola cxxx, ubi loquens de quodam gentili ad temperiem converso ex ebrietate inquit: « Quamquam ergo ille sicut prudenter, et veraciter intellexistis, non Deo fuerit acquisitus, sed tantum a dominatu luxuriæ liberatus, tamen ne id ipsum quidem quod melius in eo factum est, humano operi tribuerim, sed divino; ipsius namque corporis, quod est infirmum nostrum, si qua bona sunt, sicut forma et vires, et salus, et si

quid cujusmodi est, non sunt nisi ex Deo creatore, ac perfectore natura, quanto magis animi bona, nullus alius donare potest. » Ubi Augustinus illud bonum temperiei in illo gentili non reducit ad Deum creatorem, sicut salutem, et vires corporis, non quod omne opus bonum morale requirat specialem gratiam distinctam a dono creationis, unde hujusmodi opus tantum illi gentili valuisse ad hujus vitæ honestatem, non ad futuræ immortalitatem subdit Augustinus, unde male vocantur a patre Vasquez opera talia, opera carnalia, licet enim æternum præmium non mereantur propter defectum fidei, charitatis, et supernaturalis elevationis, tamen revera erat opus honestum illud quod Augustinus memorat, utpote sine peccato factum, et ad temperiem convertens ex luxuria. Quomodo ergo carnale est quod reddit hominem continentem?

XIV. Tertius locus est libro de spiritu et littera, capite xxvii et xxviii, ubi cum latissime exposuisset Augustinus illud Pauli: *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt*, primo posuit explicationem de gentibus ad fidem conversis, qui dicuntur naturaliter ea quæ legis sunt facere, non quia naturaliter faciunt, sed quia faciunt per fidem ea quæ sunt legis naturaliter, seu quæ pertinent ad legem naturalem: deinde ponit aliam expositionem de gentilibus nondum ad fidem conversis: « Quorum, inquit, aliqua facta sunt quæ secundum justitiæ regulam merito, recteque laudamus, » et de istis subdit capite xxviii, quod non ita deleta est imago hominis in anima, quod non possit etiam in ipsa impietate vitæ suæ facere aliqua legis, vel sapere, et in hoc sensu intelligitur quod naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, quia non omnino deletum est quod ibi

per imaginem Dei cum crearetur, impressum est. Reducit ergo Augustinus operationem aliquorum bonorum actuum ad imaginem Dei acceptam in ipsa creatione, quæ per peccatum deleta non est, et consequenter hoc pertinet ad gratiam creationis, non ad gratiam per Christum. Unde concludit Augustinus: « Nam et ipsi homines erant, et vis illa naturæ inerat eis, qua legitimum aliquid anima rationalis et sentit, et facit, sed pietas quæ in aliam vitam transfert, beatam, et æternam legem habet immaculatam convertentem animas ut ex illo lumine renoventur: renovari autem nisi gratia christiana, hoc est, nisi mediatoris intercessione non possunt, a cujus gratia si alieni illi de quibus agimus, qui naturaliter quæ legis sunt faciunt, quid eis proderunt excusantes cogitationes in die qua judicabit Deus occulta cordium, nisi forte ut mitius puniantur, sicut enim non impediunt a vita æterna justum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur; sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillime vita cujuslibet pessimi hominis invenitur. » Ita D. Augustinus. Ubi apertissime fatetur sine gratia per Christum fieri aliqua bona opera, scilicet ab illis qui sunt alieni a gratia mediatoris, quæ opera non pertinent ad salutem, et revocationem hominis, sed ad hoc ut mitius puniantur. Loqui autem Augustinum de operibus moralibus, quæ scilicet secundum legem fiunt, ex ipso contextu manifestissime apparet.

XV. Secundum quod posuimus declarandum contra sententiam patris Vasquez, ex quo maxime illa pendet, deducitur ex dictis articulo præcedenti, quod scilicet non repugnat aliquod dari contingenter, et tamen tamquam beneficium gene-

ræ, et non indebitum, hoc enim petit ordinarius cursus naturæ contingentis, quod non sit illi debitum necessario, sed fallibiliter, imo si necessario daretur et semper, esset contra ejus naturam, quæ fallibilis, et contingens est. Unde æquivoce processit Vasquez non distinguens inter debitum proportionis, et debitum necessitatis, naturæ enim contingenti non est aliquid debitum debito necessitatis, id enim esset contra ejus naturam, non tamen ideo est speciale beneficium, si adhuc est debitum debito proportionis, quia hoc ipso non est supra cursum ordinarium talis naturæ, quæ inclinationem habet ad bonum proportionatum, et exigit illud tamquam sibi conveniens, licet non infallibiliter, et necessario dandum, et sic licet per peccatum incurramus debitum carendi omni cogitatione sancta, id est, conducente ad salutem, et sanctitatem, non tamen omni cogitatione bona bonitate ipsius operis, quia hoc non est supra debitum proportionis naturæ nostræ, quamdiu non est deleta imago Dei, et vires liberi arbitrii extinctæ. In hoc sensu recte accipitur dictum Apostoli: *Gentes quæ legem non habent naturaliter ea quæ legis sunt faciunt*. Quod maxime confirmat nostram sententiam juxta explicationem S. Augustini D. Thomas, et aliorum patrum, qui intelligunt illud naturaliter de viribus naturæ sine gratia justificationis.

XVI. Ac denique probatur hæc sententia, quia non est indebitum nostræ naturæ auxilium sufficiens ad bene operandum aliquod bonum opus; ergo neque congruum, et efficax saltem pro aliquo casu, licet non semper propter contingentiam naturæ, et impedimenta quæ habet. Antecedens est certum, quia datur lex naturalis in nobis etiam post peccatum, ergo promulgatio, et pro-